

Oamk Journal

Oulun ammattikorkeakoulun julkaisuja

Tämä on alkuperäisen artikkelin rinnakkaistallenne. Rinnakkaistallenne saattaa erota alkuperäisestä sivutukseltaan ja painoasultaan.

This is an electronic reprint of the original article. This version may differ from the original in pagination and typographic detail.

Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä/Please cite the original version:

Patronen, N., Pietikäinen, A. & Happo, I. 2021. Ammatillisen opettajankoulutuksen opetussuunnitelma rakentuu yhteisöllisesti. Oamk Journal 18/2021. <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe2021061036423>

Ammatillisen opettajankoulutuksen opetussuunnitelma rakentuu yhteisöllisesti

11.6.2021 - Patronen Niina, Pietikäinen Anne, Happonen Iiris

Oulun ammattikorkeakoulun ammatillisen opettajankoulutuksen opetussuunnitelma ja sen toimeenpano on osaamisperustainen. Vuodesta 2016 asti opetussuunnitelma on laadittu yhteisöllisesti koko henkilöstön, opiskelijajäsenten sekä sidosryhmien kanssa. Eri näkökulmat huomioidaan opetussuunnitelmassa ja keskustelemalla rakennetaan yhteistä ymmärrystä osaamisperustaisesta koulutuksesta. Opiskelijoiden osallisuus kehittämistyöhön lisää opiskelijalähtöisyyttä sekä kirjoitettuun että toteutettuun opetussuunnitelmaan.

Opetussuunnitelman yhteisöllinen kehittäminen

Oulun ammattikorkeakoulun (Oamk) ammatillisessa opettajankoulutuksessa osaamisperustainen koulutus on jo useiden vuosien ajan ollut kehittämisen kohteena. Vuoden 2016 opetussuunnitelmauudistuksesta lähtien kaikkien opiskelijoiden opinnot ovat toteutuneet osaamisperustaisesti ja opintopolut ovat olleet henkilökohtaistettuja. Osaamisperustaisen opetussuunnitelman kehittyminen ja sen toimeenpanon on mahdollistanut henkilöstön yhteinen tahtotila ja osallisuus yhteiseen kehittämiseen. Yhteisöllistä kehittämistyötä tehdään avoimessa opetussuunnitelmatyöryhmässä, johon kutsutaan kaikki ammatillisen opettajankoulutuksen työntekijät sekä sidosryhmien ja opiskelijoiden edustajia (kuva 1).

KUVA 1. Ammatillisen opettajankoulutuksen opetussuunnitelmatyöryhmän kokous (kuva: Iiris Hoppo)

Ammatillisen opettajankoulutuksen osaamisperustaisessa opiskelussa toteutuu opiskelijan osallisuus sekä vapaus ja vastuu oman opintopolun suunnittelussa ja toteutuksessa. Näiden toteutumista tuetaan vähentämällä koulutukseen liittyviä reunaehtoja. Opinnot henkilökohtaistetaan, opintojen aikaan ja paikkaan sitoutumatonta opiskelua mahdollistetaan ja opiskelijan osallisuus oman opintopolkunsa suunnitteluun ja toteutukseen varmistetaan. [1] Opiskelu on aina ollut osaamiseen perustuvaa, mutta opiskelijan vaikutusmahdollisuus omien opintojensa etenemiseen ja toteutumiseen tuo koulutukseen uuden lähestymistavan. Näkökulma muuttuu opintoja suorittavasta opiskelijasta omaa osaamistaan kehittäväksi opiskelijaksi.

Henkilöstön jatkuva vuoropuhelu osaamisperustaisen opetussuunnitelman sisällöstä ja toimeenpanosta on edistänyt muutoksen etenemistä. Opetussuunnitelma on laadittu yhdessä. Osaamisperustaisen opetussuunnitelman toteutuminen edellyttää

koulutuksen toimeenpanijoiden lisäksi myös sidosryhmien ja koulutukseen osallistuvien opiskelijoiden kesken yhteistä ymmärrystä osaamisperustaisesta ja henkilökohtaistetusta opiskelusta. Tämän vuoksi opetussuunnitelma tulee laatia yhdessä kaikkien osallisten kanssa. Vuodesta 2016 lähtien opetussuunnitelmatyöryhmässä on ollut mukana sidosryhmien edustajia sekä opiskelijoiden edustajia. Osallistumisen mahdollisuutta on tarjottu kaikille opiskelijoille ja myös sidosryhmille mahdollisimman laajasti. Jäsenten määrää ei ole rajattu. Lukuvuonna 2020–2021 mukana on ollut kaksi opiskelijajäsentä ja 21 sidosryhmien edustajaa.

Opettajaopiskelijat opetussuunnitelman kehittäjinä

Opiskelijan näkökulmasta opetussuunnitelmalla on keskeinen rooli sekä koulutuksessa että oppimisessa. Se on tulevien opintojen oppimiskokemuksia tarjoavien tilanteiden etukäteissuunnitelma. Opetussuunnitelmasta selviää tutkinnon rakenne sekä osaaminen, jonka opiskelija saavuttaa opintojen aikana. Opettajalle se on työväline, jonka puitteissa hän suunnittelee opetustaan. Se toimii perustana myös osaamisen arvioinnille. Opetussuunnitelmatyöhön kytkeytyy monia eri toimijoita, ja tavoitteena on osallistaa kaikki prosessiin liittyvät henkilöt. [2]

Opettajaopiskelijat **Niina Patronen** ja **Anne Pietikäinen** ovat olleet mukana kehittämässä opettajankoulutuksen opetussuunnitelmaa lukuvuoden 2020–2021 ajan. Kehittämistyön ohjaajana on toiminut yliopettaja **Iiris Hoppo**.

Opettajaopiskelijat ovat olleet mukana opetussuunnitelmatyössä kuvaamassa, arvioimassa ja kehittämässä opintojen tavoitteita, sisältöjä ja arviointia. He aloittivat opintonsa kesällä 2020. Lukuvuoden alussa kaikille opettajaopiskelijoille tarjottiin mahdollisuutta ilmoittautua mukaan kehittämään opetussuunnitelmaa, jolloin he ilmoittautuivat mukaan työryhmään. Opetussuunnitelman kehittämistyöryhmässä työskentely on ollut osa opettajaopintojen valinnaisia opintoja. Artikkelin sisällä olevat lainaukset ovat kuvauksia opettajaopiskelijoiden kokemuksista kehittämistyön aikana.

Opetussuunnitelma kehittyä osallistamalla kaikki toimijat

Osallisuutta voidaan määritellä monin eri tavoin. Terveysten- ja hyvinvoinninlaitoksen mukaan osallisuus on liittymistä, suhteissa olemista, kuulumista, yhteisyyttä, yhteensopivuutta ja mukaan ottamista. Se on osallistumista ja siihen liittyen vaikuttamista ja demokratiaa. [3] Koulutuksessa opettajan toimijuuden ohella korostetaan oppijoiden osallisuutta opetussuunnitelman kehittämisessä [4] [5] [6]. Tällainen yhdessä tehty kehittämistyö mahdollistaa tuntemusten ja kokemusten jakamisen sekä opetustyöstä että opiskelusta. Samalla kriittisen keskustelun kautta seulotaan parhaita ideoita osallistujien kesken. [2] Tähän sisältyä ajatus opetussuunnitelmasta päättymättömänä keskusteluna [7].

Opettajankoulutuksen osaamisperustaisen opetussuunnitelman kehittämissä koko henkilöstön, opiskelijoiden ja sidosryhmien osallistaminen tarjoaa mahdollisuuden erilaisten näkökulmien ja laaja-alaisen asiantuntijuuden huomioimiseen. Opiskelijoiden mukana olo on välttämätöntä, koska kirjoitettu opetussuunnitelma on opiskelijan henkilökohtaisen opintosuunnitelman perusta.

Perungan ja Hapon [8] mukaan osallistavan pedagogiikan keskeisiä periaatteita ovat osallisuus, vastuu ja vapaus. Osallisuuden toteutumiseksi opiskelijan tulee ottaa vastuu omasta ammatillisesta kasvusta ja se taas vaatii vapautta. Tämä näkyy osallistavassa pedagogiikassa muun muassa opiskelijan yksilöllisen opintopolun suunnitteluna sekä mahdollisuutena valita itselleen sopivat tavat osaamisen hankkimiseen ja osaamisen osoittamiseen. Osaamistavoitteiden ja arviointikriteereiden sisältö ja muoto ohjaavat opiskelijaa suunnitelman tekemisessä. Opiskelijoiden osallistuminen opetussuunnitelman kehittämiseen edesauttaa merkittävästi opiskelijälähtöisen ja ymmärrettävän opetussuunnitelman rakentumista.

Kukkosen [9] mukaan opetussuunnitelman tehtävänä on säännellä opiskelijan ja opettajan toiminnan rajoja ja mahdollisuuksia. Opetussuunnitelmaa voidaan käyttää työkaluna sellaisiin prosesseihin, jotka tukevat opiskelijan kiinnittymistä opiskeluun.

Opiskelijoiden mahdollisuus vaikuttaa opetussuunnitelman rakentumiseen edistää näin ollen kaikkien opiskelijoiden opintojen etenemistä ja valmistumista.

Asenteet, toiminta ja rakenteet osallisuutta tukemassa

Koulutuksen toteutuksessa osallisuus tarkoittaa sitä, että opiskelijalle tarjotaan mahdollisuus ottaa itse vastuuta omasta oppimisestaan. Vastuun ottaminen edellyttää tähän liittyviä taitoja, kuten ongelmaratkaisukykyä, kriittistä ajattelua ja itseohjautuvuutta [10]. Korkeakoulutuksessa opiskelijan osallisuutta mahdollistavat tai ehkäisevät esimerkiksi seuraavat tekijät:

- henkilöstön asenne ja suhtautuminen,
- henkilöstön konkreettinen toiminta,
- korkeakoulutuksen osallistavat rakenteet [8] [11].

Näitä samoja näkökulmia on hyvä pohtia, kun tarkastellaan opiskelijoiden osallisuutta korkeakoulun opetussuunnitelman kehittämistyöhön. Henkilöstö voi tarkastella omaa suhtautumistaan ja asennettaan opiskelijoiden vaikuttamismahdollisuuksiin pohtimalla, ollaanko opiskelijoita ja heidän ehdotuksiaan valmiita kuuntelemaan. On tarkasteltava kriittisesti, kannustetaanko opiskelijoita aidosti ilmaisemaan ajatuksiaan ja ollaanko opiskelijoiden näkökulmat ja ehdotukset valmiita ottamaan huomioon. Tahto ja myönteinen asenne osallisuuden edistämiseen ei kuitenkaan vielä lisää opiskelijoiden aitoa osallisuutta kehittämistyöhön. Korkeakouluyhteisön rakenteiden tulee olla sellaisia, että kuuleminen ja mielipiteiden ilmaiseminen mahdollistuvat. Opetussuunnitelman kehittämisessä opiskelijat tulee ottaa täysivaltaisina jäseninä mukaan kehittämistyöryhmään, heillä tulee olla vaikutusmahdollisuuksia ja heidät tulee ottaa aidosti mukaan tekemään yhdessä ja jakamaan valtaa opetussuunnitelman kehittämiseen liittyvistä päätöksistä. Edellä mainittujen näkemysten lisäksi osallisuuden toteutuminen edellyttää, että korkeakoulun ja työyhteisön toimintaperiaatteet antavat siihen tilaa ja mahdollisuuden. [8] [11]

Opettajaopiskelijoina olemme kokeneet opetussuunnitelman kehittämistyön mielekkääksi tavaksi päästä osalliseksi opintojen kehittämistä ja uuden innovointia. Meillä on tuore kokemus ammatilliseksi opettajaksi opiskelemisesta ja koulutuksen toteuttamisesta sekä kirjoitetusta opetussuunnitelmasta. Opetussuunnitelmatyöryhmässä olemme päässeet monipuolisesti kommentoimaan niin osaamisperusteisen opetuksen ja opiskelun sisältöjä kuin toteutusta ja arviointiakin. Työryhmässä työskentely on ollut mielenkiintoista ja antanut meille paljon. Olemme kokeneet tullemme kuulluksi ja mielipiteitämme on arvostettu. Olemme olleet työryhmän täysivaltaisia jäseniä.

Opiskelijoiden osallisuuden kokemusta korkeakoulussa ovat tutkineet esimerkiksi Stubb, Pyhälto, Soini, Nummenmaa & Lonka [12]. Heidän tohtoriopiskelijoiden osallisuuden kokemuksia käsittelevässä tutkimuksessaan todettiin, että tiedeyhteisön arvot, normit ja käytänteet voivat sekä tukea että estää opiskelijan osallisuutta. Parhaimmillaan tiedeyhteisö muodostaa oppimisympäristön, jossa jäsenet pyrkivät tietoisesti ja tavoitteellisesti tukemaan opiskelijan osallisuutta esimerkiksi yhteisöllisiä, tutkivia ja aktivoivia työmenetelmiä hyödyntämällä ja taas pahimmassa tapauksessa hyvin autoritääriset ohjauk käytännöt tai kokonaan vaille tukea jääminen johtaa opiskelijan syrjäytyneisyyden tunteeseen ja opiskelujen keskeyttämiseen tohtorikoulutuksessa.

Kyseisen tutkimuksen tutkimustulokset osoittivat, että osallisuuden kokemus oli yhteydessä koettuun hyvinvointiin. Ne opiskelijat, jotka kokivat kuuluvansa omaan tiedeyhteisöön ja jotka kokivat yhteisön voimaannuttavaksi tekijäksi, olivat harvemmin harkinneet opintojensa keskeyttämistä. [12] Oamkin ammatillisessa opettajankoulutuksessa opiskelijoiden osallisuuden mahdollisuus omien opintojensa suunnitteluun ja toteuttamiseen määräytyy opetussuunnitelman ja koulutuksen muiden ohjeiden määräämänä. Tämän vuoksi opiskelijoiden tulee olla osallisena jo silloin, kun opetussuunnitelmaa kirjoitetaan.

Jaettu asiantuntijuus mahdollistaa hyvän lopputuloksen

Yhteiskehittäminen tarkoittaa asiantuntijoiden ja sidosryhmien välistä yhteistyötä, jolla pyritään luomaan jonkinlaista lisäarvoa esimerkiksi toimintamalleihin, tuotteisiin tai palveluihin. Sanders ja Stappers [13] kuvailevat tällaista yhteiskehittämistä innovaatiotoimintana, jota tehdään jakamalla omat ideat muiden sidosryhmien kanssa. Prosessissa avoimella vuorovaikutuksella on suuri merkitys, koska ilman sitä ei olisi mahdollista kehittää alkuperäistä ideaa yhdessä. Opettajankoulutuksen opetussuunnitelman yhteiskehittämisen tavoitteena on henkilöstön, sidosryhmien ja opiskelijoiden tietoja ja taitoja yhdistellen rakentaa siitä mahdollisimman laadukas. Lopputuloksen kannalta on tärkeää, että kaikki toimijat ovat aktiivisia ja tuovat esiin oman tietämyksensä. Toimiva vuorovaikutus ja positiivinen ryhmädynamiikka kaikkien toimijoiden välillä auttavat toivotun lopputuloksen saavuttamisessa [14]. Tällä jaetulla asiantuntijuudella saavutetaan jotakin, jota yksittäinen ihminen ei välttämättä pystyisi tekemään [15].

Kaikkien jäsenten tasa-arvoinen osallistuminen mahdollistuu avoimessa, kunnioittavassa ja luottamuksellisessa ilmapiirissä. Ilman avoimuutta ja luottamusta kenen tahansa on vaikea esittää parasta argumenttia tai osallistua kriittiseen keskusteluun [16]. Opettajankoulutuksen opetussuunnitelmatyöryhmä on avoin työryhmä kaikille, jotka haluavat olla mukana kehittämistyössä. Tavoitteena on, että jokaisella on mahdollisuus vaikuttaa opetussuunnitelman sisältöön ja rakenteeseen.

Työryhmätyöskentelyssä kaikki ehdotukset ja kommentit on otettu vaalien ja arvostaen vastaan, ja tämä on kannustanut jatko-osallisuuteen ja työskentelyyn. Tapaamiskerroilla on pienryhmissä työstetty kehittämisideoita, opetussuunnitelman sisältöjä, malleja ja toteutustapaa. Kokemus vertaisuudesta ja jaetusta asiantuntijuudesta on meille opiskelijajäsenille ollut voimaannuttavaa ja ammatillisen kasvun kannalta merkityksellistä. Työryhmätyöskentelymme on koostunut osallistumisesta yhteisiin kokoontumisiin sekä pienemmistä kehittämistehtävistä, joissa olemme esimerkiksi kommentoineet ohjaussuunnitelmaa, opiskelijakyselyn vastauksia sekä esittäneet omia näkemyksiämme opetussuunnitelman toteuttamiseksi.

Ammatillisessa opettajankoulutuksessa eri toimijoiden osallisuus ja jatkuva vuoropuhelu osaamisperustaisen opetussuunnitelman sisällöstä ja toimeenpanosta on edistänyt muutoksen etenemistä. Yhteinen ymmärrys rakentuu vain yhteisöllisen keskustelun ja yhdessä tekemisen avulla. Opetussuunnitelma ei ole koskaan valmis ja lopullinen, joten kehittämistyön tulee olla jatkuvaa ja toimintakulttuurin korkeakoulun sidosryhmiä ja opiskelijoita osallistavaa toimintaa.

Vaikka ryhmäytyminen oman opiskelijaryhmän kanssa jäi Covid-19-pandemian vuoksi toivottua vähäisemmäksi, olemme tämän työskentelyn myötä saaneet kokemusta sekä sidosryhmätyöskentelystä että kollegiaalisesta kohtaamisesta. Kehittämistyöhön meitä on ajanut sisäinen motivaatio. Olemme saaneet konkreettista kokemusta todellisesta vaikutusmahdollisuudesta asiaan, joka on meille merkityksellinen.

Patronen Niina, opettajaopiskelija, sairaanhoitaja (YAMK)
Oulun ammattikorkeakoulu, Ammatillinen opettajankoulutus

Pietikäinen Anne, opettajaopiskelija, fysioterapeutti (YAMK)
Oulun ammattikorkeakoulu, Ammatillinen opettajankoulutus

Happo Iiris, yliopettaja
Oulun ammattikorkeakoulu, Ammatillinen opettajankoulutus

Lähteet

[1] Happo, I. & Perunka, S. 2019. Osaamisperustainen opettajankoulutus Oulun ammatillisessa opettajakorkeakoulussa. Teoksessa H. Alaniska, H. Keurulainen & T. M. Tauriainen (toim.) Osaamisperustaisia käytäntöjä korkeakouluissa. ePooki. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut 58. Hakupäivä 9.5.2021.

<http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe2019081424213>

[2] Lindsten, H. 2019. Opetussuunnitelmatyö yhteistoiminnallisena prosessina. Opettajat yliopiston opetussuunnitelmaa kehittämässä. Tampereen yliopisto.

Opinnäytetyö. Hakupäivä 14.4.2021. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-201903271429>

- [3] Isola, A-M., Kaartinen, H., Leemann, L., Lääperi, R., Schneider, T., Valtari, S. & Keto-Tokoi, A. 2017. Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos. Työpaperi 33/2017. Hakupäivä 15.5.2021. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-917-0>
- [4] Brundrett, M. & Silcock, P. 2002. Achieving competence, success and excellence in teaching. London: Routledge/Falmer.
- [5] Doll, W. Jr. 1993. A Post-modern perspective on curriculum. New York: Teachers College Press.
- [6] Nummenmaa, A-R., Karila, K., Virtanen, J. & Kaksonen, H. 2006. Opetussuunnitelma työyhteisön neuvottelun ja työssäoppimisen kohteena. Teoksessa A-R. Nummenmaa (toim.) Opettajan työ ja oppiminen. Koulutuksen tutkimuslaitos, Jyväskylä, 126–137.
- [7] Pinar, W. F., Reynolds, W. M., Slattery, P. & Taubman, P. M. 1995. Understanding curriculum. An introduction to the study of historical and contemporary curriculum discourses. New York: Peter Lang.
- [8] Perunka, S. & Happonen, I. 2018. Osallistava pedagogiikka jakaa vallan ja vastuun. ePooki. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut 12. Hakupäivä 13.5.2021. <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe201801101177>
- [9] Kukkonen, H. 2011. Positiointi opetussuunnitelman ymmärtämisen välineenä. Teoksessa M. Mäkinen, V. Korhonen, J. Annala, P. Kalli, P. Svärd & V-M Värri (toim.) Korkeajännityksiä: Kohti osallisuutta luovaa korkeakoulutusta. Tampere: Tampereen Yliopistopaino, 83–103.
- [10] Jauhola, L. & Kortelainen, J. 2018. Osallisena opinnoissa. Tutkimus oppijoiden osallisuuden vahvistamisesta ammatillisessa koulutuksessa. Opetushallitus. Raportit ja selvitykset 2018:7. Hakupäivä 15.5.2021. http://owalgroup.com/wp-content/uploads/2018/06/190557_osallisena_opinnoissa.pdf

- [11] Shier, H. 2001. Pathways to Participation: Openings, Opportunities and Obligations. *Children & Society* 15, 107–117. Hakupäivä 14.5.2021.
<https://doi.org/10.1002/chi.617>
- [12] Stubb, J., Pyhältö, K., Soini, T., Nummenmaa, A. & Lonka, K. 2010. Osallisuus ja hyvinvointi tiedeyhteisössä – tohtoriopiskelijoiden kokemuksia. *Aikuiskasvatus* 30 (2), 106–119. Hakupäivä 15.5.2021.
<https://journal.fi/aikuiskasvatus/article/view/93868/52546>
- [13] Sanders, E. B. N. & Stappers, P. J. 2008. Co-Creation and the New Landscapes of Design. *CoDesing* 4 (1), 18. Hakupäivä 15.5.2021.
<http://dx.doi.org/10.1080/15710880701875068>
- [14] Voorberg, W.H., Bekkers, V. J. J. M. & Tummers, L.G. 2014. Co-creation in social innovation: A comparative case-study on the influential factors and outcomes of co-creation. Presented at the IRSPM-conference, Erasmus University Rotterdam. Hakupäivä 15.5.2021. <http://hdl.handle.net/1765/51069>
- [15] Hakkarainen, K., Lonka, K. & Lipponen, L. 2005. Tutkiva oppiminen: Järki, tunteet ja kulttuuri oppimisen sytyttäjinä. Porvoo: WSOY.
- [16] Välimaa, J. 2017. Yhteisiä päätöksiä vai johtajavaltaisuutta? Kollegiaalisuus yliopistojen perustana. *Niin & Näin* 24 (4), 47–51. Hakupäivä 10.5.2021.
<https://www.netn.fi/sites/www.netn.fi/files/netn174-07.pdf>

METATIEDOT

Tyyppi: Artikkel

Julkaisija: Oulun ammattikorkeakoulu

Julkaisunumero: 18/2021

Julkaisuvuosi: 2021

Tekijätiedot: Patronen Niina, Pietikäinen Anne, Happonen Iiris

Oikeudet: CC BY-SA 4.0

Kieli: suomi

Pysyvä osoite: <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe2021061036423>

Tiivistelmä: Oulun ammattikorkeakoulun Ammatillisen opettajankoulutuksen opetussuunnitelman kehittämistyöhön osallistuu opettajankoulutuksen henkilöstön lisäksi opettajaopiskelijoita sekä sidosryhmien edustajia. Eri toimijoiden osallisuus ja jatkuva vuoropuhelu osaamisperustaisen opetussuunnitelman sisällöstä ja toimeenpanosta edistää muutoksen toteutumista. Kaikkien jäsenten tasa-arvoinen osallistuminen mahdollistuu avoimessa, kunnioittavassa ja luottamuksellisessa ilmapiirissä. Yhteinen ymmärrys rakentuu vain yhteisöllisen keskustelun ja yhdessä tekemisen avulla. Opiskelijoiden osallistuminen opetussuunnitelman kehittämiseen edesauttaa merkittävästi opiskelijalähtöisen ja ymmärrettävän opetussuunnitelman rakentumista. Artikkelissa kuvataan kehittämistyön lisäksi opettajaopiskelijoiden kokemuksia opetussuunnitelman yhteiskehittämisestä.